

ЕКСПОЗЕ УЗ ПРЕДЛОГ БУЏЕТА ЗА 1940/41 Г.

Уређење, идржавање и чување војничких гробаља у земљи и иностранству.

У парт.72 одређен је кредит од 190.000.- динара која сума није ни из далека довољна да се послови форсирано могу изводити.

Законом о уређењу наших војничких гробаља и гробова у Отаџбини и на страни од 28 фебруара 1922 године држава је преузела бригу о чувању и уређењу наших војничких гробова из времена рата 1912-1913 и 1914-1918 године. Ову бригу о чувању и уређењу војничких гробаља и гробова водило је Министарство вера а од његовог укидања 1929 године ова брига прешла је на верско одељење Министарства правде.

Познато је колики је број наших храбрих бораца за ослобођење и уједињење данашње Југославије положио своје животе како на војишту тако и по заробљеничким лагерима бивше Аустро-угарске монархије, Немачке и Бугарске. Пијетет према тим великим жртвама на чијим је костима изграђена наша данашња велика Отаџбина-Југославија наложио је нашој Држави дужност да се о тим гробовима брине и стара да се исти одрже у светлој успмени како то чине и сви остали културни народи. У том циљу донет је и Закон о уређењу наших војничких гробаља и гробова у Отаџбини и на страни. У извршењу тога Закона првих година после завршеног рата прикупљани су податци о томе, где се налазе гробови наших ратника како у земљи тако и у иностранству. Према прикупљеним извештајима утврђено је да број гробова наших палих ратника за време светског рата износи 154.312. Овај број гробова који се налазе расути по разним земљама изгледа овако: Немачка са Аустријом и Чешко-Моравским протекторатом 33.499 гробова расутих на 446 гробаља у костурнице; Мађарска 16.027 гробова расутих на 50 гробаља; Румунија 3.947 гробова расутих на 83 гробаља; Пољска 106 гробова расутих на 10 гробаља; Италија 306 гробова; Северна Африка-Тунис и Алжир 2.926 гробова расутих на 13 гробаља; Бугарска 3.954 гробова расутих на 37 гробаља; Грчка на Виду и Зејтинлику у костурницама смештено 9.040 ратника; Албанија 2.514 гробова расутих на 67 гробаља и наша држава 81.904 гробова расутих на 3.004 гробаља.

После 1924 године отпочети су радови на подизању костурница и концентрацији гробаља у исте. Тако су подигнуте костурнице са споменицима:

А. ИНОСТРАНСТВО

І. РУМУНИЈА.

У вароши Меџидији у Добруци. У ову костурницу сахрањен је 241 костур наших ратника из добровољачке дивизије, која се је 1916 године борила у Добруци а чији су ратници пали по разним местима Добруце.

ІІ. НЕМАЧКА СА ЧЕШКО-МОРАВСКИМ ПРОТЕКТОРАТОМ,

Наша војничка гробаља у Немачком Рајху са бив. Аустријом и Чешком растурена су на 456 места. На њиховом уређењу није ништа од стране наше државе до данас урађено због тога што су недовољни кредити за ове сврхе, те се са уређењем почело најпре од солунског војишта, -Грчке и Крпе

на ће се редом ићи на Албанију и друге северне земље.

Док је постојао свештеночувар наших ратничких гробаља у Прагу (1931 год.) на ранијој Чехословачкој територији изграђене су спомен-костурнице од којих се сад налазе и то:

1) У Индржиховицама-Хајрихсгрину територија Судетских не-ца присаједињеној Рајху. У ову костурницу сахрањено је 7.470 костура наших војника који су за време рата као заробљеници бивше Аустро-угарске монархије помрли у заробљеничким лагерима Браунау и Хајрихсгрину и осталим местима на територији раније Чешке земље. У овај број урачунато је и 89 костура који су 1938 године маја месеца пренешени из Холандије. Поред ових наших костура смештено је и 189 костура руских војника који су били сахрањени заједно са нашим ратницима на истим гробљима.

2) На територији садашњег протектората Чешко-Моравског изграђена је спомен црква са костурницом у Прагу на Олшанском гробљу. У ову костурницу сахрањено је 88 костура наших војника који су за време рата као заробљеници умрли у Прагу и сахрањени на Олшанском гробљу.

III. ГРЧКА.

У Солуну на Зејтинличком гробљу. У ову костурницу прикупљено је и сахрањено 5.580 костура свих оних наших ратника чији су се гробови налазили на бив. солунском фронту на територији Грчке. Поред ове костурнице налази се и уређено гробље наших ратника које броји 1.440 познатих гробова и 77 непознатих гробова. На овом гробљу пренето је и 217 костура оних наших ратника који су за време рата помрли и сахрањени били на Бадуклијском гробљу у Цариграду.

IV. ФРАНЦУСКА.

У Паризу на гробљу Тије уређено је гробље наших ратника у коме су прикупљени и сахрањени 736 костура наших ратника пренетих из целе француске изузимајући колонија. На овом гробљу остаје да се подигне још један пристојан споменик који изискује већа материјална средства.

РАДОВИ КОЈИ СУ У ТОКУ:

I. ГРЧКА.

На острву Виду код Крфа у изградњи је костурница са спомеником. У ову костурницу биће сахрањени сви посмртни остаци оних наших ратника који су сахрањени на острвима: Крфу, Виду и Лазарету. У току 1938 и 1939 године извршена је ексхумација свих гробова и посмртни остаци сахрањени су у спомен-костурницу на Виду. Ова костурница треба да се заврши у другој половини ове године, када ће се извршити и свечано освећење исте.

II. АЛБАНИЈА.

У току 1940 године, а пошто су учињене све претходне радње, има се отпочети са изградњом костурнице у Скадру у коју ће се прикупити и сахранити сви посмртни остаци оних наших ратника који су у току рата 1912-1913 и 1914-1918 године погинули и помрли како у Скадру тако и целој северној Албанији и положајима око Скадра, Тарабосу, Бардањоду и т.д. За изградњу ове костурнице унета је у предлог буџета за 1940/41 годину сума од 600.000.- динара.

У програму је и подизање костурница у Тирани и Елбасану за гробља која се налазе у средњој и јужној Албанији сходно решењу Министарског савета МСБр.527/1937 годину.

ИСПОДНИ РАДОВИ:

У Румунији остаје да се ураде још 3.706 гробова; у Мађарској 16.027 гробова; у Пољској 106 гробова; у Бугарској 3.954 гроба; у Италији 306 гроба; у северној Африци-Тунису и Алжиру 2.926 гробова и у Немачкој 23.925 гроба.

Вршеном инспекцијом у току 1938 године утврђено је, да се гробови наших војника на територија Немачке налазе у врло добром стању и да се врло брижљиво негују. За гробове наших војника на територији Бугарске у програму је подизање спомен-костурнице у Софији где би се извршила концентрација свих гробова са територије Бугарске као и гробова који се налазе на Јадру, а сходно решењу Министарског савета МСБр.321/1936 год.

Б. НАША ДРЖАВА:

Подигнуте костурнице са споменицима налазе се: у Београду у горњем граду код цркве Рукице и на београдском гробљу браниоцима Београда, на планини Церу, Гучеву, на Мачковом камену, у Шапцу, Буковику код Аранђеловића, Чачку, Алексинцу, Зобљаку код Куманова, Кривој Паланци, у селу Томислављеву код Велеса, Штипу, Улову, Кајмакчалану, у Љубљани на гробљу Св.Криж, Загребу на гробљу Марогоју, Добоју, Зардшту, Рогатици, Зеници, Панчеву, Јасеницама, а без споменика у Младеновцу.

ЦРКВЕ СА КОСТУРНИЦАМА:

Пеца, срез азбуковачки; Делиград, срез Алексиначки; Багдан, Врановац, Доње Штиње, Глоговац, срез белички; Црвена река, срез белопаланачки; Пуковац, срез добрички; Алдинац, срез Заглавски; Рогача, Ропчево, срез космајски; Кратово, Спарих, срез левачки; Мојсиње, срез Љубићски; Дубље, Прњавор, срез мачвански; Сремска Митровица, Неготин-крајински; Островица, Велики крчимир, срез нишки; Врбовац, срез подунавски; Прилеп, Крупањ, Мојковић, срез рађевски; Сталаћ, срез расински; Горња Трешњевица, срез орашачки, Цер, срез царевоселски; Скопље храм Славе, Прибој, Добој.

Благодарећи тако изграђеним костурницама спроведена је ексхумација гробова из 56 срезова и то: азбуковачког, алексиначког, бањског, беличког, белопаланачког, брзопаланачког, велешког, врачарског, галичког, гњиланског, горњо-полошког, грачаничког, грузанског, добричког, дојранског, ђевђелиског, кеглиговског, заглавског, јадранског, кавадарског, кичевског, кључког, космајског, крагујевачког, кратовског, кривоаланачког, крушевског, левачког, љубићског, мачванског, моравског, младеновачког, неготинског на Вардари и крајини, неродимског, нишког, овчеповског, подгорског, подринског, подунавског, пожешког, поречког, Јужни Брод, и Доњи Милановац; поцерског, прешевског, приленског, радовишког, рађевског, ракањског, расинског, скопског, струмичког, тринавског, трстеничког, царевоселског, штипског, орашачког, прибојског и у Љубљани.

У току 1940 године приступиће се подизању спомен-костурнице у Корушкој у коју се имају концентрисати посмртни остаци погинулих и помрлих ратника из Корушке. За подизање ове костурнице унета је у план...

лог буџета за 1940/41 годину сума од 100.000.- динара.

У програму су још радови: ексхумација гробова и концентрација посмртних остатака у осталим срезовима у земљи где постоје костурнице или се исте буду подигле. Наш народ, који гаји особито поштовање према палим ратницима при подизању нових цркава даје увек иницијативу и за подизање костурница било у самој цркви или поред цркве, да би се у исте могле сместити посмртни остаци оних ратника који су погинули на територији дотичног села, општине или среза.

За ову сврху предвиђена је сума од 250.000.- динара у предлогу буџета за 1940/41 годину.

Овим начином даје се могућност да се најбоље очува успомена на оне који су пали за ослобођење и уједињење као и њихови светли гробови

За оправку и осигурање архитектонских споменика из средњег века предвиђена је у предлогу буџета за 1940/41 годину иста сума од 2.500.000.- динара која је била и у досадашњим буџетима.

Потребу ове суме не треба нарочито образлагати, јер је позната ствар колику и какву научну вредност имају ови споменици, који сведоче о култури нашега народа у средњем веку.